

Seminari „Laps kirjanduses 4” ettekannete tutvustused

Hea lugeja kasvab vitsata

Mare Mürsepp

Nagu taim vajab kasvamiseks mitut asja – valgust, toitaineid, niiskust –, nii eeldab ka lugeja areng mitut soodustavat tegurit: oluline on, mida lugeda ja kuidas, mis motiiviga lugemisele juhatatakse, kellega ja mis olukorras lugeda jne. Ettekanne lähtub esineja kogemusest riikliku õppekava töörühmas, klassiõpetaja igapäevakohustustes, õpetajakoolituse õppejõuna, õppematerjalide koostaja ja hindajana. Miks on lugemissoovitused õppekava alamates astmetes kujunenud just nii ja mitte teisiti? Millised lood hakkavad elama klassiruumis? Millised tegevused liidavad lapsed lugemisega? Tsiteerime praegusi ja tulevase klassikuid.

Kas noortekirjandus koolis kõnetab? Mida ja kuidas õpetada?

Andrus Org

Milline on noorteraamat, mis tänapäeva noortele korda läheb? Muidugi mõista popp ja noortepärane! Noortekirjanduse plahvatuslik kasv, nii algupäraste kui ka tõkeliste noorteraamatute tulv viimase pooleteise kümnendi vältel on tekitanud olukorra, kus koolilektüüriks võib nii õpilane kui ka õpetaja valida kõike meelepärast, huvide- ja võimetekohast. Mida valida ja kuidas loetud noorteromaani koolis käsitleda? Võimalus on valgustada kõlbelisi dilemmasid, et kujundada noortes väärtushoiakuid, sh näidata, kui raske on inimesel olla hea ning kui palju on vaja panustada isiklikku õnnetundes. Noorteromaan on väärtuste käsitlemiseks märksa parem materjal kui mis tahes eetikateooria. Võimalus on näidata, kuidas üks noortekas on tehtud, mil viisil on see tekstimaailm konstrueeritud ning millisena see paistab võrdluses mõne teise noorteteosega. Komparativistlik lähenemisnurk kirjandustunnis õpetab tundma ja tunnetama sõnakunsti erisusi. Lõppkokkuvõttes pole tähtis ju see, mitme raamatu sisututvustuse on õpilane guugeldades üles leidnud, vaid see, kui sügavuti ta on teost lugenud. Ja küllap saab noorkirjanike teoste kaudu õpilasi veenda, et kirjanikke leidub veel ka tänapäeval.

Meeleheitlikult, aga meelt heitmata. Gümnasisti lugemislauast aastal 2016

Anneli Jõgioja

Vägisi armsaks ei saa. Seda tuleb tõdeda ka koolis kirjanduse õpetamisel. Ajal, mil lugemislaua asemel on noore põlvedel nutikas (lugemis-)tahvel, kui täiskasvanudki tunnistavad pidevat ajapuudust ja pealiskaudsust, on silmakirjalik näidata näpuga vaid õpilasele, heites talle ette vähest lugemishuvi, raamatuvaenulikkust ja kultuuritust. PISA testidest selgub, et kooliõpilased ikkagi loevad, ehkki ilukirjandust tõesti vähem. Eks tuleb pedagoogil siis olla osav suhtekorraldaja, kasutada peibutus- ja meelitamiskunsti, omandada see metakeel, mis aitaks noorel jõuda tõeliste lugemisnaudinguteni. Ettekanne püüab anda põgusa ülevaate sellest, miks ja mida noor inimene TAHAB lugeda, kas ja kuidas teda kõnetab õppekavas nimetatud lugemisvara, kuidas luua ning hoida suhet raamatuga.

Riiuliga lapse juurde. Katse number kaks

Anni Kalm / Kätlin Kaldmaa

10–11-aastased ei ole enam päris lapseohtu, samas ei ole veel ka päris teismelised. See on vahepealne iga, mille kestel lastel kujunevad välja huvid ning sageli juhtub, et lugemine kaotab nende jaoks tähtsuse. Nii ongi sellele vanusele õpiku koostamine ääretult vastutusrikas ettevõtmine. Kuidas teha nii, et kirjandusõpik lugemist soodustaks ja last raamatule lähemale tooks, samal ajal kui kohustuslik kirjandus ei ole kolmekümne aasta jooksul kuigivõrd muutunud ega ajaga kaasas käinud. Õpikut koostades tuleb arvestada kahe asjaga: ühelt poolt see, mida meie tahame lastele anda, teiselt poolt see, mida lapsed ise tahaksid. Ettekandes proovimegi arutada mõlema poole üle. Millise riiuliga peaks laste juurde minema?

Kool lastekirjanduse peeglis

Jaanika Palm

Kuigi suurem osa lapsi veedab enamuse oma ärkveloleku ajast koolis, ei mängi kool tegevuspaigana märkimisväärset rolli ei viimaste aastate algupärases ega tõlkelastekirjanduseski. Vaid mõnel üksikul juhul on kooli või sellega seonduvat mainitud, veel vähem on aga teosed, mis laste kooliskäimise faktile enam tähelepanu pööravad. Vaatluse all on nüüdisaja ühe menukama ja mainekama inglise kirjaniku David Almondi jutustus „Minu nimi on Mina” (2016) ning tema kaasmaalase Andy Mulligani romaan „Ribblestrop” (2015). Samuti käsitletakse Põhjamaade autorite algkoolilastele mõeldud sarju: Rose Lagercrantzi Dora-lugusid („Minu õnnelik elu”; „Mu süda hõiskab ja naerab”, „Kui ma olin õnnelik”; 2014–2015) ning Timo Parvela Ella-lugusid („Ella ja sõbrad 1”, „Ella ja sõbrad 2”, „Ella Lapimaal”, „Ella ja rokkstaar”, „Ella merereisil”; 2013–2016). Vaadeldakse, missugusena paistab koolielu lasteraamatutes, analüüsitakse esile kerkivaid koolitüüpe ning püütakse tõmmata paralleele nüüdisaja koolieluga. Kas raamatud peaksid peegeldama tänast koolielu või võiks need pigem näidata teed lapsesõbralikuma ja paindlikuma õppeasutuse suunas?

Koolilood kriitiliselt mõtlevat lugejat kujundamas

Mari Niitra

Tänane eesti lastekirjandus kujutab kooli väga erinevate nurkade alt. Lasteraamatud võivad lugejat kooliteel julgustada ning keerulisi situatsioone lahti seletada. Mitmed teosed võtavad aga kooli suhtes kas kergelt pilava või otsesõnu kriitilise hoiaku, ikka ja jälle ilmub välja mõni trikstertegelane, kes asub kehtivaid konventsioone õõnestama. Ettekanne keskendub koolisüsteemi valupunktile, mida lastekirjanikud on sõnastanud, ning küsib, mis kasu sellest lugejale olla võiks.

Meie õpetaja kõigist kõige parem on...

Krista Kumberg

Kool ei ole kaasaegse eesti autori meelisteema, sestap kohtab lastekirjanduses harva ka õpetajaid. Paunvere koolmeistri Lauri sarnast karakterit pole ei uuemas laste- ega noortekirjanduses. Pigem annavad kirjanikud järele kiusatusele karikeerida õpetajat, et laste poolehoidu teenida ja neile lusti pakkuda. Enamasti on nii, et mida noorem autor, seda (räme)koomilisemalt ta koolielu, sealhulgas õpetajaid, kujutab. Astrid Lindgren seevastu ei soovinud kunagi populaarsust võita sellega, et kujutada õpilase ja õpetaja vahelist konflikti, lahkarvamusi. Tõepoolest, mässumeelne Pipi ja õpetaja saavad kõigele vaatamata hästi läbi ning lahkuvad sõpradena. Tihtipeale kasutatakse kontrastimeetodit – kurja õpetaja kõrval kujutatakse justkui tasakaaluks lahket õpetajat, (Roald Dahl „Matilda”, Louis Sachar „Pahupidikooli isemoodi lood”). Eesti kaasaegsed autorid on samuti seda põhimõtet järginud (Kristiina Kass „Samueli võlupadi”). Algkooliealistele kirjutatud raamatutes hindab autor õpetaja puhul pigem „koolispetsiifilist” emalikkust, mitte niivõrd seda, kuidas ta ainet õpetab. Noortekirjanduse poole kiigates leiab Elo-Maria Rootsi „Vaimude jaamast” õpetaja, kes on ühendanud inimliku ja akadeemilise poole.

Under ja Tuglas kooliprogrammis

Elle-Mari Talivee

Ettekandes püütakse selgust saada, kuidas on kaht nimetatud eesti kirjanduse klassikut õpetatud kooliprogrammis sellest ajast peale, kui nad on „saanud „klassikuteks”, kellest juba koolis on kõne!” (Tuglase kirjast Underile). Osaliselt toetub ettekanne bibliograafiatele, ent andmeid on tõlgendatud ajalis-ruumilises kontekstis ja küsitud lisaks miks-küsimusi.